

Koudela Pál

Bevándorlás és szabályozása a Kínai Népköztársaságban

A Kínai Népköztársaság évezredek óta kivándorló ország, és döntően az volt az elmúlt évtizedekben is. A termékenység hosszú távú csökkenése és a népesség előregedése azonban máris hiányszakmákat termelt, és ezek miatt az ország egyik elsődleges érdeke lett a magasán képzettek bevándorlásának könnyítése és serkentése. Ezen belül is elsősorban a korábban kivándorolt, a mai kínai diaszpóra tagjai voltak a szabályozás és intézményi építkezés célpontjai. A gyorsan növekvő gazdaság a kilencvenes évek óta azonban egyre több kihívást is jelent mind a beléptetés-engedélyezés, mind a határvédelem, mind az integráció terén. Egyfelől 1978 és 2001 között negyvenegyszeresére nőtt az országban tartózkodó külföldi diákok száma – részben éppen a tudatos fejlesztések miatt a felsőoktatásban –, másfelől egyre nagyobb gondot okoz a menekült/illegtális bevándorlás kérdése, különösen a kilencvenes évek óta Észak-Korea felől, valamint az országban tartózkodásukat legitímálni meg sem próbáló afrikai kereskedők miatt. 2012-ben új bevándorlási törvény született, ami azonban korántsem oldott meg minden problémát.

Kulcsszavak: Kínai Népköztársaság, bevándorlás, migrációs politika, menekültügy, határvédelem

Koudela Pál: Immigration and its Regulation in the People's Republic of China

The People's Republic of China is a country of emigration since thousands of years, and remained alike in the latest decades, too. Decrease in fertility and the population's aging, however, resulted shortages in particular segments of labour force, and consequently the mitigation and stimulation of highly skilled immigration became the country's interest. Mostly former emigrants, today Chinese diaspora came to the focus of regulation and institutional development. The rapidly growing economy since the 1990s is an increasing challenge on the fields of entry control and border security and integration. On the one hand the number of students, residing in the country, grew forty-one times higher – partly because of the conscious development in higher education – on the other hand refugees and illegal immigrants became more and more problematic, especially those who came from North Korea starting with the 1990s and those African traders who did not even try to legitimize their situation in China. A new immigration act was issued in 2012 which, however, did not solve all the problems.

Keywords: People's Republic of China, immigration, migration policy, asylum, border security

Kína egyértelműen kivándorló ország. Nem csupán az adatok mutatják ezt, hanem így volt történelme minden szakaszában, különösen a jelent leginkább meghatározó elmúlt két évszázadban, és így él a köztudatban is. Azt is elmondhatjuk, hogy az elmúlt évtizedekben a kínai kormány egy egyre koherensebbé és modernebbé váló kivándorlási és diaszpóra-

politikát alakított ki. Az 1978 óta megindult gazdasági átalakulás és növekedés fokozódó belső, és következképp kifelé irányuló migrációt váltott ki, ami szükségessé is tette egy következetes eszköztár és védelem kidolgozását. Mára azonban Kína a legnagyobb gazdaság a világon,¹ és habár annak növekedése lassult az elmúlt években, 2015 és 2017 között még mindig 6,8% volt. A gyorsan növekvő és egyre inkább a szolgáltatás által dominált gazdaság, valamint az urbanizáció következményeképpen a közeljövőben változások várhatók a migráció jellegében. Kínában egy olyan demográfiai átalakulás indult el, aminek következtében a vidék már nem sokáig lesz kimeríthetetlen forrása a nagyvárosi munkaerőnek. 2003-ban, először a történelemben, ezt már megtapasztalta az ország.²

1957-ben a teljes termékenységi együttható értéke kerekén hat volt. Átlagosan ennyi gyereke született egy anyának az ötvenes évek Kínájában, ám ez az érték 1980-ban már 2,3-ra zuhant, ami alig van valamivel az egyszeri reprodukció fölött, és a kilencvenes évekre jócskán ez alá esett, átlagosan 1,7-re. 2015-ben 1,6 volt ez a szám, és bár a további csökkenést rövid távon némi növekedés követi majd 2025 után – legalábbis a hosszú távú előrejelzések szerint –, az érték még a legoptimistább számítás szerint sem éri el az évszázadon belül a 2,1-es szintet.³ Ebből a trendből következően az elkövetkező húsz évben Kína növekvő munkaerőhiánnyal fog küzdeni, különösen a nagyvárosokban jellemző az ipar, az építkezés és a szolgáltatások területén, ami felhajtja majd a migráns munkaerő béreit. Az olyan átmeneti jelenségek ellenére, mint hogy a 2008-as válságot követően némi csökkenés volt a főként a partvidéken foglalkoztatott bevándorló munkaerő számában, az inkább növekedni fog majd.⁴ Ezt azonban egyelőre a háztartás-nyilvántartási rendszer is nehezíti, ami gyakorlatilag lehetetlenné teszi a bevándorlók tartós lakhatását.⁵ Mindezekhez társul a súlyosan felborult nemi arány a társadalomban a férfiak javára, ami szükségszerűen ugyancsak migrációs húzóerőként hat majd a női bevándorlásra, leginkább feleségekként, de vélhetően prostituáltakként is. Már meg is jelentek bevándorló csoportok, még ha csupán szórványosan is, a legfontosabbak, akiket meg kell említenünk a következők: a muszlim közösségek, a Dél-Ázsiából és Afrikából bevándorlók, diákok a világ legkülönbözőbb szegleteiből, dél-koreai közeposztálybéliek, észak-koreai menekültek és természetesen a hazatelepülő diaszpóra.

A mai helyzet előzményei

Kína a *nankingi szerződéstől* kezdődően egy évszázadon át a nyugati hatalmak elnyomására, gazdasági kizsákmányolásukra panaszkodott, és ehhez a képhez hozzákötődött a vámentes övezetekben és egyéb kiváltságokat élvező városokban élő betolakodók képzete is.

¹ Country Comparison, GDP (Purchasing Power Parity), [online]. Forrás: Cia.gov [2018. 03. 23.].

² Fang CAI – Du YANG – Meiyang WANG: Migration and Labor Mobility in China, *Human Development Research Paper*, 2009/09: United Nations Development Programme, 2009.

³ Leontine ALKEMA et. al.: Probabilistic Projections of the Total Fertility Rate for All Countries, *Demography*, 48. évf., 2011/3, 815–839. o. 7. tábla.

⁴ Fang CAI – Meiyang WANG: Labor cost increase and growth pattern transition. In: Fang CAI – Du YANG (eds.): *The China Population and Labor Yearbook, Vol. 1: The Approaching Lewis Turning Point and Its Policy Implications*, Leiden, Brill, 2009, 99–119. o., 105–107. o.

⁵ Fang CAI – Du YANG – Meiyang WANG: Crisis or Opportunities: China's response to the global financial crisis, *The Perspective of the World Review*, 1. évf., 2009/1, 91–113. o., 94. o.

Ehhez képest az újonnan megalakult népköztársaságban 1949-ben csupán 200 ezer idegen élt, és ráadásul – néhány koreait és vietnamit leszámítva – a többségnek el kellett hagynia az országot, ha nem akarta, hogy mint Kuomintang-kémet, imperialista elnyomót vagy keresztény misszionáriust bebörtönözzék vagy kivégezzék. Az igazi nacionalista alakulatok közül 1949 decemberére az utolsók is elmenekültek Burmába, és ott éltek további húsz éven át illegális ópiumkereskedelemből és repülőkről ledobott amerikai segélyekből.⁶ Az 56 ezer, imperialista országból származó idegenből, akik 1949-ben Kínában éltek, már csak nem egészen nyolcezer maradt 1955-re.⁷ Az ellenséges érzület azonban hamarosan megenyhült, és az ország befogadóvá vált az idegenekkel szemben is, habár két törésvonal mentén. Először is az idegenek nagyrészt csak a szocialista baráti országokat jelentették, legfőképp a Szovjetuniót, ahogyan az egész külpolitika is szovjet mintára fejlődött az első években.⁸ Másrészt az idegenek és a kínaiak között óriási megkülönböztetés volt, amit ráadásul aprólékosan ki is dolgoztak, és ez máig érezteti hatását.

1956 után Kína elfordult a Szovjetuniótól, és az országot hermetikusan lezárták a külföldiek elől, az újabb fordulatot csak a reformok éve, 1978 hozta meg. Még abban az esztendőben több mint egymillió külföldi érkezett az országba, és ez a szám 1985-re 3,29 millióra, 1999-re pedig 16,7 millióra emelkedett.⁹ Az 1970-es és 1980-as években a bevándorlás főként az akkor már támogatott hazatérőkből állt, ezt egészítette ki néhány fejlődő országból érkező diák, leginkább Észak-Koreából, néhányan Afrikából, valamint egy kevés kínai nyelvet tanuló, illetve gyakorló diák főként fejlett országokból, ahonnan érkezett még egy kevés szakértő, tudós és nyelvtanár is. Velük elsősorban az állambiztonság foglalkozott, ellenőrizte ott-tartózkodásukat, ekkor a gazdasági szempont még kevésbé játszott szerepet, ha igen, akkor is csupán a hazatelepülő kínaiak esetében. Szisztematikus adat is csupán a 2010-es népszámlálástól áll rendelkezésre, amikor először szerepelt a *külföldi lakosok* kategória. Kína gyakorta tekintette a külföldieket látogatónak, nem pedig ott élő idegeneknek, ez utóbbi szó is a legtöbb esetben általános kategóriaként használatos, amibe a kínai nemzetiségű, volt kínai állampolgárok is beletartoznak, annak ellenére, hogy a politika általában külön kezeli őket.¹⁰ Talán nem is meglepő, hogy ugyanakkor a makaói, hongkongi polgárokat, sőt a tajvaniakat is pedig egyenesen kínai állampolgárként kezeli a népköztársaság retorikája, még ha egyfajta köztes helyzetüként is.

1. táblázat: A külföldiek számának alakulása a Kínai Népköztársaságban, 1960–2015 között (ezer fő)

Év	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015
Fő	245,7	260,5	280,4	298,5	311,2	323,9	376,4	442,2	508,0	678,9	849,9	978,0

Forrás: United Nations Population Division, Trends in Total Migrant Stock: 2008 és 2015 Revision

Az ENSZ adatai szerint lényeges változás nem történt az 1980-as évek elejéig, amikortól a korábbi enyhe növekedés némileg erősödött, majd újabb változás következett be a 2000-es

⁶ Maurice J. MEISNER: *Mao's China and After. A History of the People's Republic*, The Free Press, New York, 1999, 155–191. o., 65. o.

⁷ Frank N. PIEKE: *Immigrant China, Modern China*, 38. évf., 2013/1, 40–77. o., 43. o.

⁸ Marc LANTEIGNE: *Chinese Foreign Policy. An Introduction*, Routledge, London, 2009, 2. o.

⁹ PIEKE: *i. m.*, 44.

¹⁰ James Jiann Hua To: *Qiaowu: Extra-Territorial Policies for the Overseas Chinese*, Leiden, Brill, 2014, 111. o.

évek elején. 2017-re a külföldiek számát Kínában 999 527 főre becsülte a világszervezet.¹¹ A hongkongi, makaói és tajvani bevándorlókat a 2010-es kínai népszámlálás adatai alapján is meghatározónak kell tekinteni.

2. táblázat: A külföldi, tajvani, hongkongi és makaói lakosok száma a Kínai Népköztársaságban 2010-ben

Hely	Külföldi	Tajvan	Hongkong	Makaó	Összes
Fő	593 832	170 283	234 829	21 201	1 020 145

Forrás: Major Figures on Residents from Hong Kong, Macao and Taiwan and Foreigners Covered by 2010 Population Census

A külföldiek – és ide értelemszerűen 2015-ben már nem számíthatók a hongkongi és makaói lakosok, azt pedig nehéz eldönteni, hogy a tajvaniak jelenlétét hogyan értelmezzük – száma mindenképpen igen csekély: 0,05%-os részarányt tesznek ki a teljes népességben. A számok és az arányok pontosan mutatják azt, hogy Kína jelenleg még mindig nem bevándorló ország, hanem kivándorló, akkor is, ha a szakirodalom és a hivatalos állásfoglalás is sokszor beszél úgy róla, mintha egyszerre mindkettő jelen lenne, és egyben mint tranzitországról is. Ugyanakkor az is egyértelműen érzékelhető, hogy a bevándorlás növekvő mértéket mutat, s a külföldiek száma 2000 és 2015 között megduplázódott. Növekvő szerepüket az is jól mutatja, hogy a nagyvárosokban koncentrálódó bevándorló csoportok kezdik a közösségformálódás jeleit mutatni, ami akár rövid távon, akár már a közeljövőben is migrációs folyosók kiépüléséhez vezethet. Sanghajban él például a külföldiek egynegyede, habár nagyrészt a multinacionális vállalatoknál dolgozókról van szó, és így a gazdasági környezetet befolyásoló tényezők alkalmasint gyorsan megváltoztathatják a bevándorlók számát és összetételét. 2015-re például 2%-kal csökkent a számuk Sanghajban az előző évihez képest, éppen a bizonytalan befektetési feltételek miatt.¹²

A felsőoktatás szerepe a bevándorlásban

A bevándorlás egyik legfontosabb csatornája Kínába a felsőoktatás. Kína az ezredfordulón jelentős erőfeszítéseket kezdett tenni, hogy felsőoktatását világszínvonalra fejlessze. Ennek jegyében igyekszik a nyugati egyetemi modellt és a hagyományos kínai értékeket egybeolvasztva eljárni, ám mindenképpen nyitott megoldásban gondolkodik. Ez már csak a felsőoktatás gazdasági motorként való interpretációja és a humántőke koncentrációjára való igénye miatt is logikus megoldás, de azzal az eredménnyel jár, hogy az egyre nagyobb számú kutató- és oktatószemélyzet mellett a külföldi diákok száma is nő.¹³ Ráadásul Kína középtávú célkitűzése e téren mind az expanzió, mind a minőségi fejlesztés, ami további hallgatói, s mögötte nemzetközi hallgatói létszámnövekedést implikál.

¹¹ United Nations Population Division: *Trends in Total Migrant Stock: 2017 Revision*.

¹² Russel FLANNERY: Number Of Foreign Residents In Shanghai Declined In 1st Quarter, *Forbes*, May 3, 2015. Forrás: www.forbes.com/sites/russellflannery/2015/05/03/number-of-foreign-residents-in-shanghai-declined-in-1st-quarter/#6125ea583b00 [2018. 03. 23.].

¹³ Jun LI: World-class higher education and the emerging Chinese model of the university, *Prospects*, 42. évf., 2012/3, 319–339. o., valamint Yui RANG: Indigenizing the Western concept of university: the Chinese experience, *Asia Pacific Education Review*, 14. évf., 2013/1, 85–92. o.

3. táblázat: A nemzetközi diákok számának alakulása a Kínai Népköztársaságban 2004–2014 között

Év	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Fő	52 150	85 829	110 844	162 695	223 499	265 090	328 330	377 054

Forrás: *China Scholarship Council*

1978 és 2001 között több mint 350 ezer diák utazott Kínába 160 országból és régióból azért, hogy ott tanuljon. Ez átlagosan évi tizenötezer diákot jelent, ám a 2001-ben ötvenezernél is több Kínában tanuló diák az 1978-as érték negyvenegyszerese volt. 1978-ban ugyanis összesen csupán ezerkétszázán tanultak Kínában; az ugyanezen időszakban meghívott szakértők száma pedig 662 ezer volt.¹⁴ A diákok 55%-a még 2015-ben is bölcsészettanult: Kína legfőbb vonzereje tehát továbbra is a nyelv és kulturális tanulmányok, ami azt mutatja, hogy regionális jellege még mindig erős; a hallgatók többsége rövid távú tanulmányokat folytat, egy-két félévet tanul csak a népköztársaságban, kifejezetten külföldieknek tervezett kurzusokon. Növekszik azonban a graduális és posztgraduális képzésekre beiratkozók száma is, különösen a délkelet-ázsiai régióból, ami egyfelől a kínai soft power stratégia hatása, másfelől egyszerűen csupán arról van szó, hogy jó oktatást kapnak megfizethető áron, és persze a földrajzi közelsége sem figyelmen kívül hagyható szempont. A 2000-es évekre már egyfajta nemzetközi versenyhelyzet is megjelent: 2007-ben 4-5 ezer indiai orvos iratkozott be kínai egyetemekre, főként azért, mert jóval alacsonyabb felvételi eredményekkel is jelentkezhetek, mint az indiai orvosi egyetemekre, ahová nagyon nehéz bejutni a nagy versengés miatt.¹⁵

A növekvő diákság nem csupán a tengerparti nagyvárosok egyetemeit célozza meg, Jünnan a közelsége miatt legalább annyira vonzó a vietnami egyetemisták számára: 2002 és 2006 között számuk 89-ről 515-re nőtt a tartományban.

4. táblázat: A diákok megoszlása a kínai egyetemeken származásuk szerint 2014-ben (%)

Ország	Korea	USA	Thaiföld	Oroszország	Japán	Indonézia	India	Pakisztán	Kazahsztán	Franciaország
Arány	16,7	6,4	5,6	4,6	4,0	3,6	3,6	3,5	3,1	2,8

Forrás: *China Scholarship Council*

A szellemi tőke koncentrációjának és a kutatás-fejlesztés kihangsúlyozásának igénye egyik oldalon tehát olyan gazdasági-stratégiai elemként értelmezte a felsőoktatást, ami innovatív, és nagyban hozzájárul a gazdasági növekedéshez. A másik oldalon pedig a szakembergárda áll. Akár közvetlenül az üzleti élethez, akár a technológiai, tudományos fejlesztésekhez már nem csupán a diaszpóra szellemi elitjét, középosztályát hívja az országba mind a vezetés, mind a multinacionális cégek vagy a nemzetközi szervezetek. Az individuális bevándorlók,

¹⁴ Yuguí GUO: The Chinese intellectual diasporas: how can the Chinese intellectual diasporas bridge their host and home countries as well as help their home country integrate into the international community. In: Rémi BARRÉ et al. (eds.): *Diasporas scientifiques = Scientific diasporas*, IRD, Paris, 2003, 550–570. o., 559. o., valamint Yuguí GOU: *Asia's Educational Edge: Current Achievements in Japan, Korea, Taiwan, China, and India*, Lexington Books, Lanham, 2005, 177. o.

¹⁵ PIEKE: *i. m.*, 47.

munkát vagy olcsóbb megélhetést keresők száma is növekszik, s bár meghatározó közöttük a koreai állampolgárok jelenléte, a világ egyéb tájairól is egyre többen érkeznek.

A mai bevándorlás tehát főként új keletű: részben diákokból áll, részben üzletemberek-ből. A külföldieknek fenntartott különleges gazdasági övezetek ellenére a vándormozgalmat pedig hálózatos jelleggel lehet leírni. A kapcsolatháló és a már megindult folyamatok újratermelik önmagukat, s az azonos etnikumú bevándorlók ugyanazokat a városokat, városrészeket preferálják, mint a korábban érkező társaik. Peking Vangcsing kerületében 80 ezer koreai középosztálybeli él, s a szegregáció jelei az etnikai intézményeken is megmutatkoznak. Jól felszerelt, nagy koreai iskolák, éttermek, boltok és utazási ügynökségek működnek arrafelé.¹⁶ A gazdasági növekedés, a WTO-csatlakozás és általában a nyitás megteremtette az igényt a külföldi munkaerő iránt. Mérnökök, speciális területek szakemberei, de felsővezetők is egyre többen érkeznek Kínába, ám őket többnyire még mindig a magántulajdonú cégek alkalmazzák. Már a kilencvenes években épültek olyan drága lakóövezetek, amelyeket kifejezetten a külföldieknek szánt a kormány, mára azonban az ilyen irányított elkülönítést felváltotta a szegregáció természetes változata.¹⁷

Koreai és afrikai bevándorlók a népköztársaságban

Gyorsan emelkedik tehát a koreai diákok és üzletemberek száma, egyrészt Kína gazdasági fejlődésével a dél-koreai kapcsolatok élénkülése, másrészt az észak-koreai menekültek révén. Természetesen koreaiak régóta élnek a szomszédos kínai területeken, és éppen ezért a jelenlegi bevándorlás és a nemzeti kisebbségek kérdése nem is egyértelműen választható el egymástól a Kínai Népköztársaságban. A középkorban számtalan forrása volt a koreai kisebbségek megjelenésének Kínában, legtipikusabban rabszolgák, felajánlott váltságdíjak vagy ajándékok formájában elhurcolt katonák, de gyakran feleségeknek vagy prostituáltaknak vitt nők is nagy számban kerültek át Mandzsúriába, majd maradtak ott immár a leszármazottjaik, akik hosszú időn át megőrizték nyelvüket, identitásukat. Közreműködtek ebben hadseregek, kalózok is,¹⁸ ám a többség lassan beolvadt a han társadalomba. Természetesen ez nemcsak Mandzsúria és a koreaiak viszonylatában érvényes, hanem szinte minden háttérterületen.

A modern etnikumok, így a koreaiak ugyanakkor még csak nem is minden esetben vagy egészében leszármazottai azoknak, akik korábbi történelmi korokban kerültek a mai ország területére. A számuk pedig nem feltétlenül csak az aktuális bevándorlás és az asszimiláció folyamatainak az eredménye. 1982 és 1990 között például kétszeresére nőtt a mandzsuk száma. Ez részben közvetlenül annak az eredménye, hogy az egy gyermek politika

¹⁶ Hyejin KIM: *International Ethnic Networks and Intra-Ethnic Conflict. Koreans in China*, Palgrave Macmillan, New York, 2010, 29. o., 74. o., 137–138. o.

¹⁷ Fulong WU – Klaire WEBBER: The rise of 'foreign gated communities' in Beijing: between economic globalization and local institutions, *Cities*, 21. évf., 2004/3, 203–213. o.

¹⁸ Charles D. BENN: *Daily Life in Traditional China: The Tang Dynasty*, Greenwood Publishing, Westport, 2002, 38–39. o., valamint Thomas T. ALLSTEN: The Yüan Dynasty and the Uighurs of Turfan in the 13th Century. In: MORRIS ROSSABI (ed.): *China Among Equals: The Middle Kingdom and Its Neighbors, 10th-14th Centuries*, University of California Press, Berkeley, 1983, 243–281. o., 247. o.

engedményeket tett a kisebbségeknek.¹⁹ Legalább ekkora szerepe volt annak is, hogy számos, korábban magát hannak valló személy változtatta meg etnikai hovatartozását éppen a kisebbségeknek tett kedvezmények miatt.²⁰ Ezzel ellentétes folyamatot szemléltethetünk a koreai kisebbség helyzetével. A zömmel a tizenkilencedik század derekától – főleg az éhezés elől és a gyengülő határellenőrzés miatt egyre könnyebben – bevándorló, mára körülbelül kétmillió főt számláló kisebbség egyértelműen szétválasztható a korábbi korokban letelepedett és mára jórészt asszimilálódott koreaiaktól.²¹ A maoista Kína persze igyekezett mindent megtenni, hogy az etnikai határokat elmossa, és bár 1978 után a kisebbségek helyzete javult ugyan, a drasztikus urbanizáció ugyancsak a többségi társadalomba való beolvadásnak kedvezett.²²

5. táblázat: A Kínában élő külföldiek megoszlása nemzetiség szerint 2010-ben

Ország	Korea	USA	Japán	Mian-mar	Vietnam	Kanada	Franciaország	India	Németország	Ausztália	Egyéb	Összesen
Fő	120 750	71 493	66 159	39 776	36 205	19 990	15 087	15 051	14 446	13 286	181 589	605 821

Forrás: National Bureau of Statistics of the People's Republic of China

De nem csak a nagyvárosok egyes kerületei lehetnek enklávék. Weihai egy hatszázezres város Santung tartomány keleti csücskében. Földrajzi közelsége Koreához itt is létrehozott egy koreai közösséget. Főként kisvállalkozások tulajdonosai és alkalmazottai dolgoznak itt, és a gyorsan kialakult etnikai infrastruktúra nagyszámú koreai turistát is vonz a városba. Már 2006-ban is harmincezer koreai élt ott, háromezer vállalkozást is működtettek, és csupán 2011-ben 290 ezer koreai turista látogatta meg a várost.²³ A koreai bevándorlás és üzleti érdekltség növekedése talán a legnagyobb a külföld és Kína ilyen természetű kapcsolataiban, ám még ez is elhanyagolható a tajvani, hongkongi, makaói bevándorlás és a diaszpóra hazavándorlása mellett. Egyedül Sanghajban 700 ezer tajvani születésű személyt számolt össze a 2010-es kínai népszámlálás, de Sencsen és Tungkuan is népszerű célpont számukra. Habár anyanyelvük ugyancsak a kínai, mégis elkülönülten élnek, saját iskolák, sőt Tungkuanban még külön kórház is működik a tajvaniak számára. A kormány kifejezetten támogatja bevándorlásukat, és a vízumot is sokkal gyorsabban és könnyebben megszerezhetik.²⁴

Ahogy a tajvani és a koreai bevándorlók is zömében kereskedők, üzletemberek és vállalkozók, hasonló társadalmi csoportot képviselnek a jóval kisebb számban Oroszországból,

¹⁹ Dudley L. POSTON – Chiung-Fang CHANG – Hong DAN: Fertility Differences between the Majority and Minority Nationality Groups in China, *Population Research and Policy Review*, 25. évf., 2006/1, 67–101. o., 68. o.

²⁰ Stevan HARRELL: Introduction: Civilizing Projects and the Reaction to Them. In: Stevan HARRELL (ed.): *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*, University of Washington Press, Seattle, 1994, 3–36. o., 10. o.

²¹ Min-Dong Paul LEE: Contested Narratives: Reclaiming National Identity through Historical Reappropriation among Korean Minorities in China, *Stanford Journal of East Asian Affairs*, 5. évf., 2005/1, 100–112., 104–105. o.

²² Wooyeal PAIK – Myungsik HAM: From Autonomous Areas to Non-Autonomous Areas: The Politics of Korean Minority Migration in Contemporary China, *Modern China*, 38. évf., 2012/1, 110–133. o.

²³ Xiaofan CUI et. al.: What Could Tourism Do to a Small Fishing Village: A Case Study of the City of Weihai, China, *Turismo: Estudos e Práticas*, 4. évf., 2015/Especial, 85–107. o., 93–94. o.

²⁴ Ji-Ping LIN: Tradition and Progress: Taiwan's Evolving Migration Reality, *Migration Information Source*, January 24, 2012.

Afrikából és Ázsia egyéb részeiből érkezők. Oroszok a 17. század óta élnek Kínában, először ortodox misszionáriusok érkeztek 1690-es években.²⁵ De jöttek ezután szinte minden korban: menekültek Nagy Péter, majd az Októberi Forradalom és a bolsevikok elől, jöttek kereskedők már a 19. század közepétől.²⁶ Pontosan úgy, ahogy kínai kereskedők is szállítottak teát és egyéb árut az amuri területre már száz évvel ezelőtt. De az orosz távol-keleti fejlesztések a Szovjetunió felbomlása után, az 1991-től megszűnő vízumkényszer és a 2001-es barátsági és együttműködési megállapodás nemcsak a kínai munkaerő Oroszországba történő bevándorlását indította meg, hanem a fordított irányban is hatással volt a migrációra. Éppen 1991 óta enyhült meg a viszony Kína és India között is, ami az utóbbi országból történő bevándorlást is élénkíteni kezdte, és így az indiai textilkereskedők is megjelentek Kína egyes nagyvárosaiban. Saohszing városban, Csöcsiang tartományban például egész indiai negyed alakult ki, amely így „Kína textilvárosa” lett. Kecsuao városrész 1992-ben hivatalosan is megkapta a Textilváros nevet, 2011-ben papíron 2500, de a valóságban legalább 5000 indiai kereskedő élt ott, főképpen Szindh tartományból.²⁷ Ebben a városrészben élnek még bevándorlók Szaúd-Arábiából, Koreából és Iránból, sőt még Japánból, Thaiföldről, Egyiptomból, Ghánából és a Dél-afrikai Köztársaságból is.

Akárcsak a kínai beruházások esetében, amelyek következtében a kínai kivándorlók együtöde mára Afrikában talál munkát, az interkontinentális kapcsolatok másképp is hatással vannak a bevándorlásra. A kilencvenes évek gazdasági fejlődése magával hozta ezt az új jelenséget, és a sajtóban a legtöbbit szereplő kantoni „Csokoládéváros” hírhedtté vált a világon. 2014-ben az Ebola-járványtól való félelem közepette a város közölte, hogy hány afrikai él benne. Habár kilenc hónap leforgása alatt 430 ezer ki- és belépés történt – körülbelül ennyi kereskedőről beszélhetünk, akik folyamatosan tartják a kapcsolatot Afrika és Kína között –, csupán tizenhatezer afrikai volt bejelentve akkor Kantonban, és ezek közül is csupán négyezer élt ott tartósan, vagyis hat hónapnál hosszabb ideje.²⁸ A zömében Nigériából és Maliból érkező kereskedők²⁹ ugyanis nem is folyamodnak letelepedési engedélyért, hanem turistavízummal utaznak ki és be Kínába. A két folyamatot még kutatók is gyakran mossák össze.³⁰ E kereskedők számában a kínai termékek iránti visszaeső

²⁵ Mark MANCALL: Russia and China: The Structure of Contact. In: Wayne S. VUCINICH (ed.): *Russia and Asia. Essays on the Influence of Russia on the Asian Peoples*, Hoover Institution Press, Stanford, 1978, 313–337. o., 315. o.

²⁶ Linda BENSON – Ingvar SVANBERG: The Russians in Xinjiang: From Immigrants to National Minority, *Central Asian Survey*, 8. évf., 1989/2, 97–129. o., 99. o.

²⁷ Ka-Kin CHEUK: Indians in the Chinese Textile City: Middleman Traders in Upgrading Economy, *Emerging Scholars Symposium, Indian China Institute, The New School for Social Research*, 2012/2.

²⁸ Zhuang PINGHUI: Guangzhou clarifies size of African community amid fears over Ebola virus, [online], 2014. 11. 01. Forrás: Scmp.com [2018. 03. 23.].

²⁹ Brigitte BERTONCELO – Sylvie BREDELOUP: The emergence of new African ‘trading posts’ in Hong Kong and Guangzhou, *China Perspectives*, 5. évf., 2007/218, 94–105. o., valamint Sylvie BREDELOUP: African trading post in Guangzhou: emergent or recurrent commercial form?, *African Diaspora*, 5. évf., 2012/1, 27–50. o., valamint Heidi Østbø HAUGEN: Chinese exports to Africa: competition, complementarity and cooperation between micro-level actors, *Forum for Development Studies*, 38. évf., 2011/2, 157–176. o., valamint Gordon MATHEWS – Yang YANG: How Africans pursue low-end globalization in Hong Kong and mainland China, *Journal of Current Chinese Affairs*, 41. évf., 2012/2, 95–120. o., valamint Angelo MÜLLER – Rainer WEHRHAHN: Transnational business networks of African intermediaries in China: practices of networking and the role of experiential knowledge, *Die Erde*, 144. évf., 2013/1, 82–97. o.

³⁰ Heidi Østbø HAUGEN: Nigerians in China: a second state of immobility, *International Migration*, 50. évf., 2012/2, 65–80. o., valamint Shanshan LAN: State regulation of undocumented African migrants in China: a multi-scalar analysis, *Journal of Asian and African Studies*, 50. évf., 2015/3, 289–304. o.

kereslet okozott némi csökkenést az utóbbi években. Az idegenség ennyire szemmel látható mivolta, bizonytalan helyzetük és az ebből fakadó konfliktusok, valamint az iszlám vallási kisebbséghez kötődő feszültségekkel való összekapcsolása igen népszerű témává teszi mind a kutatás, mind a sajtó számára az afrikaiakat Kínában.³¹ 50%-uk ugyanis muszlim, és Kína keleti tartományaiban viszonylag nagyszámú hagyományos muszlim közösség él, amely az utóbbi években szintén sok feszültséget okoz a kínai politikában. Legalább ilyen nagy feltűnést kelt mostanában a Csöcsiang tartományban, Yiwuban megtelepedő afrikai közösség. Ők szintén leginkább kereskedők, és Yiwu jóval kedvezőbb fogadtatást nyújt számukra, mint Kanton, ez is az oka annak, hogy a számuk ott gyorsabban nő.³² Beilleszkedésük, hétköznapjaik és a közvetítő nyelv – ami egyébként az angol – szintén igen alaposan feltárt terület; terepmunkák sokasága készül napjainkban is.³³

Sajátságos a népköztársaság hozzáállása az illegális bevándorláshoz. Ennek leginkább szembeötlő és legjelentősebb példája az észak-koreai menekülteké, akiket még csak nem is ismer el menekülteknek a kínai vezetés. Ennek igen egyszerű okai kisebb részben a két ország baráti viszonyában, nagyobbrészt azonban abban keresendők, hogy Kína külpolitikájának egyik alapelve a be nem avatkozás,³⁴ mivel mindezt más országok, jelesül Észak-Korea belügyének tartja. Az elmúlt húsz évben igen változatos formái alakultak ki az illegális határátlépéseknek: kényszermigráció, embercsempészet, különösen a nőké, akiket gyakran ezer jüanért adtak el feleségnek Kínában, vagy akár a keresztény misszionáriusok emberfeletti erőfeszítései, hogy titkos csatornákon keresztül csempésszenek ki menekülőket az országból. A legjellemzőbb az, hogy Kína csupán köztes állomás közvetlenül vagy Délkelet-Ázsia országain át Dél-Korea felé, sőt akár onnan is tovább Nagy-Britanniába. Az okok is többfélék, hiszen közvetlenül az elnyomás is éppen elegendő ok, ám annak gazdasági rombolása és az okozott éhínség szintén külön tényező, amelynek látványos példáját láttuk a kilencvenes években.³⁵

Kína azonban nem fogadja el a menekültekérelmeket, de általánosságban is rossz szemmel nézi az észak-koreaiak illegális bevándorlásként számon tartott megjelenését az ország északkeleti határvidékén. A menekültek szerencsétlen esetben embercsempészek áldozatává válnak és szexbárokban kötnek ki prostituáltként, jobb esetben a dél-koreai nagykövetségen vagy nemzetközi szervezeteknél kérnek menekültjogot valamely harmadik országtól. Különösen fontos szerepe van annak is, hogy a határhoz közel eső területeken nagyszámú koreai kisebbség él, akik befogadják őket, és a háztartás-nyilvántartást meghamisítva rokonainknak hazudják a menekülő észak-koreaiakat a hatóságok előtt. A kilencvenes évek előtt gyakorlatilag ugyanez zajlott fordítva, az éhezéshez azonban még az etnikai diszkrimináció

³¹ Roberto CASTILLO: 'Homing' Guangzhou: Emplacement, belonging and precarity among Africans in China, *International Journal of Cultural Studies*, 19. évf., 2015/3, 287–306. o.

³² Adams B. BODOMO – Grace MA: From Guangzhou to Yiwu: Emerging facets of the African Diaspora in China, *International Journal of African Renaissance Studies – Multi-, Inter- and Transdisciplinarity*, 5. évf., 2010/2, 283–289. o.

³³ Adams BODOMO: The African Trading Community in Guangzhou: An Emerging Bridge for Africa–China Relations, *The China Quarterly*, 51. évf., 2010/203, 693–707. o., valamint Adams BODOMO: *Africans in China: a sociocultural study and its implications on Africa–China relations*, Cambria Press, Amherst, 2012.

³⁴ Ruben GONZALEZ-VICENTE: The limits to China's non-interference foreign policy: pro-state interventionism and the rescaling of economic governance, *Australian Journal of International Affairs*, 69. évf., 2015/2, 205–223. o.

³⁵ Jiyoung SONG: Twenty Years' Evolution of North Korean Migration, 1994–2014: A Human Security Perspective, *Asia & the Pacific Policy Studies*, 2. évf., 2015/2, 399–415. o.

is párosult Kínában, ezzel is nehezebbé téve az ott élő koreai etnikum életét.³⁶ 2006 óta azonban évi kétezerre nőtt az illegálisan Kínába érkező észak-koreaiak száma, ami messze meghaladja a korábbi éveket, és a jelenség több szempontból is kezd egyre inkább a nemzetközi érdeklődés homlokterébe kerülni.³⁷

Egészen más a helyzet a Jünnan tartományt érintő határátlépésekkel kapcsolatban. Egyfelől a kínai tartományi vezetés, összhangban a kormánnyal, enyhe határpolitikát folytat az egyébként is átláthatatlan erdőségekben, és ezt azzal igyekszik kompenzálni, hogy időről időre rajtaütésszerű ellenőrzéseket tart, de általában is szigorúbban kontrollálja a már benntartózkodók státuszát. Mindez érinti az egész déli határ hegyvidékes területeit, és az ott élők évszázadokra visszanyúló, határokat átszövő rokon és közösségi kapcsolatait. Jelen körülmények között nem segíti a helyzetet az sem, hogy nincsenek a témát illetően hatékony bilaterális kapcsolatok az érintett országok – Kína, Thaiföld, Vietnam, Laosz és Mianmar – között, miként az sem, hogy a WTO-tagság és a gazdasági kapcsolatokat segítő infrastruktúrafejlesztések egyre átjárhatóbbá teszik a határokat. Ennek legalább két nagyon fontos vonzata van: az egyik az ellenőrizetlen határok miatt emelkedő illegális tevékenységek, mint a fegyver- és drogcsempészet, a terrorizmus és más egyéb jelentős kockázati és nemzetbiztonsági tényezők. A másik, számunkra különösen érdekes jellemző, hogy Jünnan évszázadok óta tartozik egyszerre a Mekong vidékéhez, így a kínai térfelfogás perifériájához vagy félperifériájához, ugyanakkor a han Kína központi területeihez is.³⁸ A hegyvidék határai nehezen kormányozhatók, a külföldről hozott feleségek nem illenek bele a népköztársaság szigorú elképzeléseibe a családpolitikát illetően, ugyanakkor gyerekeikkel együtt ma is gyorsan integrálódnak a helyi közösségekbe.³⁹ Csiangszu tartomány határőrségének vezetője 2007-ben az ott tartózkodó külföldiek között 30%-ra becsülte az illegális bevándorlók arányát.⁴⁰

A bevándorlás törvényi feltételei

A bevándorlásnak – habár jóval kisebb súlyú állami ügyként – az állampolgárok ki- és belépésének szabályzásáról szóló 1985-ös törvény adott jogi keretet három évtizeden keresztül. Noha érvényben volt a törvény, a szabályozás egésze igencsak széttagolódott a különböző intézmények és államigazgatási területek között, így a közbiztonság, nemzetközi ügyek, emberi erőforrás, külföldi szakértők, kereskedelem és oktatás egyaránt foglalkozott vele, de a felelősségmegosztás inkább teremtett egyfajta versenyhelyzetet, mintsem koherens politikát. 2004-ben állították fel a Közbiztonsági Minisztériumban a törvény átalakítására hivatott szakértői csoportot. Ebben az évben született meg az amerikai zöldkártya min-

³⁶ Zhihua SHEN – Yafeng XIA: Chinese–North Korean Relations and Chinese Policy toward Korean Cross-Border Migration, 1950–1962, *Journal of Cold War Studies*, 16. évf., 2014/4, 133–158. o., 133. o.

³⁷ Jiyoung SONG: “Smuggled Refugees”: The Social Construction of North Korean Migration, *International Migration*, 51. évf., 2013/4, 158–173. o., 158. o.

³⁸ Charles Patrick FITZGERALD: *The Southern Expansion of the Chinese People: “Southern Fields and Southern Ocean”*, Barrie & Jenkins, London, 1972, 39–79. o., valamint Jean MICHAUD: Handling Mountain Minorities in China, Burma, Cambodia, Vietnam, and Laos: From History to Current Concerns, *Asian Ethnicity*, 10. évf., 2009/1, 25–49. o.

³⁹ Elena BARABANTSEVA: When Borders Lie Within: Ethnic Marriages and Illegality on the Sino-Vietnamese Border, *International Political Sociology*, 9. évf., 2015/4, 352–368. o.

⁴⁰ PIEKE: *i. m.*, 56.

tájára egy, leginkább a befektetői vízumhoz hasonló tartózkodásengedélyezési rendszer. Kiemelkedő teljesítmény vagy nagyobb összegű beruházás esetén lehetett igényelni, és határozatlan időre szóló letelepedést, valamint korlátozások nélküli munkavállalást garantált. Ezzel ellentétben az állandó tartózkodási engedély külföldieknek gyermekek esetén csupán öt, de felnőttek részére is csak tíz évre szól. 2003-ban 22 millió külföldi lépett az ország területére, és ebből 230 ezer volt valamilyen hosszú távú tartózkodást lehetővé tévő vízum birtokában.⁴¹ Szintén 2004-ben született szabályozás az állandó tartózkodásról,⁴² majd 2006-ban keletkezett az *útlevéltörvény*, amely 2007 januárjától hatályos,⁴³ és végül ugyancsak 2006-ban alkottak egy átfogó törvénytervezetet, amely a ki- és belépést szabályozná.

A migrációs politika tehát koherens és összefoglaló szabályozást kívánt. Nyolc év munka gyümölcseként, számtalan államigazgatási és helyi szerv együttműködésében a Kongresszus Állandó Bizottsága 2012-ben végül kibocsátotta az új *ki- és belépésigazgatási törvényt*. A 3. cikk első bekezdése egyértelműen kimondja, hogy az országot elhagyó és az országba belépő kínai állampolgároknak az állam védi a törvényes jogait és érdekeit.⁴⁴ Mára a feladatkörök is egyértelművé váltak. A Közbiztonsági Minisztérium *Ki- és belépési Hivatala* felelős a ki- és belépések adminisztrációjáért, együttműködésben a tartományi közbiztonsági hivatalokkal. Minden határátkelőhelyen van ellenőrzési pont, és *határnyomozati állomás* működik Pekingben és nyolc másik nagyvárosban. Az Oktatási Minisztérium felel a diákok külföldi tanulmányaiért, a Kereskedelmi Minisztérium a külföldi foglalkoztatásért.⁴⁵

A 2013 júliusától hatályos új jogszabály híven tükrözi a modernizáció nyugati megoldását, sőt utal is rá: „Kína számára fontos olyan normák felállítása a külföldiek számára, amelyek figyelembe veszik az oktatás elért szintjét, a foglalkoztatást, a fizetést és más szempontokat, ahogyan azt a fejlett országok általában teszik.”⁴⁶ A 2012-es bevándorlási törvény egyszerre hozott létre egységes vízumpolitikát, szabályozza a tartózkodás mikéntjét és a külföldiek jogait Kínában, legfőbb célja azonban éppen a három illegális folyamat: az illegális belépés, tartózkodás és munka korlátozása. A büntetések szigorodtak, így a vízumtúllépés ötezer júanról tízezerre nőtt, letöltött szabadságvesztése pedig öt–tizenöt napra, bonyolultabb esetekben hatvan napra emelkedett. A valóság persze gyakran nem egyezik a szabállyal. Habár 2012 előtt azoknak, akik saját deportálásukat képtelenek voltak megfizetni, elvileg három–tíz nap fogva tartást kellett leülniük, a valóságban azonban sokszor hónapokat, sőt időnként évekig is fogva tartották őket. 2014-ben Kuangtung tartományban a tipikus börtönbüntetés azon afrikaiak számára, akik tudtak fizetni, három hónap volt.⁴⁷ Ugyancsak ötezer júan a büntetése a hamis okiratokat vagy végzettségeket szolgáltatóknak,

⁴¹ Zhuqing JIANG: China issues 'Green Card' to foreigners, [online], 2004. 08. 21. Forrás: Chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.].

⁴² State Council: Regulations on Examination and Approval of Permanent Residence of Aliens in China, [online]. Forrás: Hubei.chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.].

⁴³ *Passport Law of the People's Republic of China*, Order of the President of the People's Republic of China No. 50.

⁴⁴ State Council: The People's Republic of China: Exit and Entry Administration Law of the People's Republic of China, [online]. Forrás: English.gov.cn [2018. 03. 23.].

⁴⁵ Guofu LIU – Zejun DU: The People's Republic of China Policy and Institutional Frameworks, National Report, *INTERACT Research Report*, 2014/19. European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies. 9.

⁴⁶ New law targets foreigners' illegal presence, [online], 2012. 06. 30. Forrás: Chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.].

⁴⁷ Heidi Østbø HAUGEN: Destination China: The Country Adjusts to its New Migration Reality, *Migration Information Source*, March 4, 2015.

és ennek kétszerese az illegálisan foglalkoztató munkáltató büntetése személyenként, ám a papírok nélküli munkavállalóé már húszezer jüan. Mindemellett a helyi szabályok nélkül még jutalmat is adnak a besúgóknak illegális belépés, tartózkodás vagy foglalkoztatás leleplezése esetén. Azokat a külföldi foglalkoztatókat pedig, akik késnek a munkások kifizetésével, akár az ország elhagyásában is korlátozhatja az új törvény.⁴⁸

Továbbra is fennmaradt a háztartás-nyilvántartási rendszer, amely alkalmas a bevándorlás ellenőrzésére is. A külföldről érkezőnek ugyanis huszonnégy órája van arra, hogy bérletét bejelentse, máskülönben kétezer jüan bírság terheli, de a háztulajdonos akár meg is tagadhatja a szükséges hozzájárulást, például, ha lejárt tartozása van az illetőnek. A bevándorlók megfigyelésének áthárítása a munkavállalóra, háztulajdonosokra, sőt a népesség egészére akár egyfajta decentralizációként is értelmezhető. A 2013 októberében, a Kommunisták Pártja 18. kongresszusának plenáris ülésén elhangzott ajánlást követően 2014. december 4-én az Államtanács Jogi Ügyek Hivatala kiadott egy tervezetet a tartózkodási engedélyek szabályozásáról, amely a háztartás-nyilvántartási rendszert eltörölné a kisvárosokban.⁴⁹ Habár az egész rendszer eredetileg adóbehajtási és összeírási célból jött létre, és fél évszázadon át a belső migráció szabályozására szolgált,⁵⁰ olyan egyenlőtlenségeket hozott létre, illetve tartott fenn a társadalomban a rurális/városi törésvonal mentén, amelyek az adminisztratív rendszer bármilyen mértékű leépítése következtében is csak enyhülhetnének.⁵¹

Bizonyos értelemben már a 2012-es migrációs törvény is egyfajta enyhülést hozott, még ha a büntetési tételek szigorodtak is. Elsőként is a diaszpóra és a külföldön élő kínaiak hazaköltözése az, ami preferenciát élvez, és ami a törvényben is testet öltött. 2012 óta számukra nincs háztartás-nyilvántartási kötelezettség, ha házat vesznek, és ennek ellenére mégis minden jóléti szolgáltatást igénybe vehetnek Kínában. A 2004-ben kiegészített 1982-es Alkotmány 50. cikke kimondja, hogy a Kínai Népköztársaság védi a hazatért külföldi kínaiak és családtagjaik legitim jogait és érdekeit.⁵² Az említett, 1990-es, a hazatérők jogait védő törvény pedig garantálja az egyenlő bánásmódot és a diszkrimináció tiltását, a megfelelő különleges védelmet. Az alapvető jogalkotás tehát megteremtette a hátteret ahhoz az elvhez, amit tulajdonképpen már a maoista időktől, de Teng korától egész biztosan követ a népköztársaság: erősíteni a diaszpórát, mind a határon túl, mind otthon, segíteni az integrációjukat otthon, és erősíteni mind a hazai, mind a befogadó országgal a kapcsolatukat.⁵³ 2010-ben a Közbiztonsági Minisztérium enyhített a külföldiek tartózkodásának

⁴⁸ Melissa LEFKOWITZ: Strike Hard Against Immigration: China's New Exit-Entry Law, *China Brief*, 13. évf., 2013/23, 13–15. o., 13. o.

⁴⁹ Tian ZHOU: State Council Releases Hukou Reform Proposal, [online], 2014. 05. 12. Forrás: Archive.is [2018. 03. 23.].

⁵⁰ Kam Wing CHAN: The Chinese Hukou System at 50, *Eurasian Geography and Economics*, 50. évf., 2009/2, 197–221. o., 200. o.

⁵¹ C. Cindy FAN: *China on the Move. Migration, the state, and the household*, Routledge, London, 2008. 11. és az egész 7. fejezet.

⁵² The National People's Congress of the People's Republic of China: *Constitution of the People's Republic of China*, (Full text after amendment on March 14, 2004) Chapter II. The Fundamental Rights and Duties of Citizens. Article 50.

⁵³ LIU-DU: *i. m.*, 9.

szabályozásán, ami kifejezetten a diaszpórát célzó változás volt, és a 2012-es *ki- és belépésigazgatási tv.* Q1 és Q2 jelölésű, külön rokonlátogató vízumtípusokat hozott létre.⁵⁴

A Q1 és Q2 vízumok is azokat szolgálják, akik családi kapcsolattal rendelkeznek, és ezek új kategóriák, már nem kell egyéb lehetőségekkel élniük a hazalátogató vagy hazaköltözni szándékozó külföldi kínaiaknak. De ugyancsak új típust alkottak a törvényben a külföldi magas szintű szakembereknek is, sőt az eljárást is meggyorsították, habár a megkívánt „normák” még nem érvényesülnek, és intézményesülés hiányában egyelőre a vízumkiállítás is ad hoc jellegű. Természetesen a foglalkoztatás olyan szektorokat céloz, ahol megfelelő szakemberek hiánya tapasztalható, ám az 1996-os törvénnyel ellentétben, amely akkor előírta, hogy csak ott lehet külföldit alkalmazni, ahol kínai nem tudja ellátni a feladatot,⁵⁵ kérdéses, hogy ma, a korlátozás feloldása meddig képes a kínai egyetemek túlképzéséből adódó munkaerőpiaci nyomásnak megfelelni. Az 1985. évi jogszabállyal ellentétben az új törvény a menekültjogi státuszt is pontosan körülhatárolja Kínában, beleértve a tartózkodás és átvilágítás körülményeit is. Ezzel évtizedek után Kína végre eleget tett 1982-ben vállalt kötelezettségének, amikor aláírta az 1951-es menekültügyi egyezményt és az 1976-es protokollt.⁵⁶ 2015 decemberében a 2012. évi tv. 46. cikkre vonatkozó végrehajtási rendelet híján azonban még mindig 300 ezer vietnami állt sorban a menekültstátuszért, ráadásul többségük még 1978-1979-ben érkezett az országba. Rajtuk kívül gyakorlatilag nincs is más hasonlóan nehéz helyzetű menekültcsoport Kínában, csupán pár száz szomáliai, néhányan Nigériából, Irakból, Libériából és máshonnan.⁵⁷

A 2012. évi törvény azonban nem lett tökéletes: a kilépővízum igényléséhez a lakónyilvántartás hozzájárulása szükséges, de ahhoz, hogy a nyilvántartásba regisztráljon valaki, érvényes utazási okmányok szükségeltetnek. Ha valaki túllépi a vízumát, az nemcsak büntetést von maga után, hanem csapdába is esik az országban. Két lehetőség adódik tehát: vagy vár az illető a letartóztatásra, majd a bírságra és kitoloncolásra, vagy szerez hamis okiratokat magának. Sokan visszaélnék ezzel, s persze azzal a Kínával kapcsolatos tudatlansággal, amivel például Nyugat-Afrikában találkoznak. Ők ott a jobb élet reményét ígérve komoly csábítást jelentenek, különösen a nők számára, akik ráadásul Kínában a költséges szabadulási lehetőségek miatt adósságcsapdába kerülnek, és így könnyen válnak prostituálttá. Habár Kína aláírta az ENSZ embercsempészetéről szóló 2009-es protokollját, a bevándorlási törvény nem tartalmaz szabályozást ezzel kapcsolatban.⁵⁸ További tökéletlensége, hogy a törvény teret hagy a helyi szabályozásoknak anélkül, hogy az esetleges alkotmányos kérdések napirendre kerülnének. A helyi alapok fizetik a rendőrséget is, és mivel állami vagy tartományi referencia nincsen, ez utóbbi a helyi utasításoknak megfelelően intéz-

⁵⁴ Embassy of the People's Republic of China in the United States of America: About Chinese Visa, [online]. Forrás: China-embassy.org [2018. 03. 23.].

⁵⁵ Ministry of Labor, Ministry of Public Security, Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation of the People's Republic of China: *Rules for the Administration of Employment of Foreigners in China*, 22 January, 1996.

⁵⁶ UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees: *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol*, 2.

⁵⁷ UNHCR, The UN Refugee Agency: *The People's Republic of China. Fact Sheet*, December 2015.

⁵⁸ Cindy CHU: Human Trafficking and Smuggling in China, *Journal of Contemporary China*, 20. évf., 2011/68, 39–52. o., valamint Kathleen DAVIS: Brides, Bruises and the Border: The Trafficking of North Korean Women into China, *SAIS Review*, 26. évf., 2006/1, 131–141. o.

kedik, így az ott érvényesülő nagyobb szigor nagymértékben elüt a nemzeti szintű szabályozástól. Nem új jelenség ez: már a 2000-es évek közepén költöztek át filippinó és afrikai vízumtűllépők Kantonból Foshanba, lévén az ottani rendőrség elnézőbb, és próbáltak ott kilépővízumot igényelni. A növekvő nyomás hatására időközben persze a foshani hatóságok is szigorúbbá váltak, mire onnan is tovább költöztek a bevándorlók olyan kerületekbe, ahol a törvényt továbbra is elnézőbben értelmezik. 2014-ben már alig maradt közülük Foshanban.⁵⁹

Mindazonáltal a törvény számtalan új elemet is hozott a kínai bevándorláspolitikába. Vízumot már a kínai nagykövetségeken, konzulátusokon és egyéb ügynökségeken lehet igényelni, sőt vészhelyzet esetén a határátkelőhelyek is kiállíthatnak 30 napig érvényes egyszeri belépési engedélyeket. Mindemellett a ki- és belépési hatóságok is adhatnak ki vízumot, s változtathatnak a már kiállított okmány érvényességi körén is. A korábbi vízumok mellett J1, Q1, S1, X1 és Z jelű tartózkodási engedélyeket is létrehozott az új jogszabály. Ezek egyszeri, 30 napig érvényes belépési okmányok, amelyek mellé tartózkodási engedélyt kell igényelni a ki- és belépési hivatalok egyikében, tehát gyakorlatilag belépési vízumként funkcionálnak. Egyes országokkal azonban még ennél is szorosabb Kína ilyen kapcsolata, és a tartózkodási engedélyeknek egy egyszerűbb változata van érvényben. Szingapúr, Japán és Brunei turistái pedig gyakorlatilag vízummentességet élveznek. Néhány város is 72 órás adminisztrációmentes átutazást biztosít, úgymint Peking, Sanghaj, Kanton, Csengtu, Csungking, Senjang és Talién. De a tartózkodási engedélyek lejárta vagy bevonása után is jár egy harminc napos türelmi idő, ezalatt csupán az előzőkhez hasonlóan egy tartózkodási igazolást kell kiváltani. Ezek a rövid távú vízumok egyéb esetben is maximum 180 napra igényelhetők.⁶⁰ Mindezek egyfajta modernizációként értelmezhetők. Egy folyamatosan változó, több vonatkozásban még végre sem hajtott jogszabály, a mögötte meghúzódó még rendezetlen intézményi háttér csupán kezdete lehet egy folyamatnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALKEMA, Leontine et. al.: Probabilistic Projections of the Total Fertility Rate for All Countries, *Demography*, 48. évf., 2011/3
- ALLSTEN, Thomas T.: The Yüan Dynasty and the Uighurs of Turfan in the 13th Century. In: ROSSABI, Morris (ed.): *China Among Equals: The Middle Kingdom and Its Neighbors, 10th-14th Centuries*, University of California Press, Berkeley, 1983
- BARABANTSEVA, Elena: When Borders Lie Within: Ethnic Marriages and Illegality on the Sino-Vietnamese Border, *International Political Sociology*, 9. évf., 2015/4
- BENN, Charles D.: *Daily Life in Traditional China: The Tang Dynasty*, Greenwood Publishing, Westport, 2002
- BENSON, Linda – SVANBERG, Ingvar: The Russians in Xinjiang: From Immigrants to National Minority, *Central Asian Survey*, 8. évf., 1989/2
- BERTONCELO, Brigitte – BREDELOUP, Sylvie: The emergence of new African 'trading posts' in Hong Kong and Guangzhou, *China Perspectives*, 5. évf., 2007/218

⁵⁹ HAUGEN: *i. m.*

⁶⁰ China Consular Affairs: Regulations of the People's Republic of China on Administration of the Entry and Exit of Foreigners, [online], 2014. 01. 21. Forrás: Cs.mfa.gov.cn [2018. 03. 23.], valamint Gary CHODOROW: FAQ: China's New Visa Law, [online], 2016. Forrás: Lawandborder.com [2018. 03. 23.].

- BODOMO, Adams B. – MA, Grace: From Guangzhou to Yiwu: Emerging facets of the African Diaspora in China, *International Journal of African Renaissance Studies – Multi-, Inter- and Transdisciplinarity*, 5. évf., 2010/2
- BODOMO, Adams B.: *Africans in China: a sociocultural study and its implications on Africa–China relations*, Cambria Press, Amherst, 2012
- BODOMO, Adams B.: The African Trading Community in Guangzhou: An Emerging Bridge for Africa–China Relations, *The China Quarterly*, 51. évf., 2010/20
- BREDELOUP, Sylvie: African trading post in Guangzhou: emergent or recurrent commercial form? *African Diaspora*, 5. évf., 2012/1
- CAI, Fang – YANG, DU – WANG, Meiyan: Crisis or Opportunities: China's response to the global financial crisis, *The Perspective of the World Review*, 1. évf., 2009/1
- CAI, Fang – YANG, DU – WANG, Meiyan: Migration and Labor Mobility in China, *Human Development Research Paper*, 2009/09: United Nations Development Programme, 2009
- CAI, Fang – WANG, Meiyan: Labor cost increase and growth pattern transition. In: CAI, Fang – YANG, DU (eds.): *The China Population and Labor Yearbook, Vol. 1: The Approaching Lewis Turning Point and Its Policy Implications*, Brill, Leiden, 2009
- CASTILLO, Roberto: 'Homing' Guangzhou: Emplacement, belonging and precarity among Africans in China, *International Journal of Cultural Studies*, 19. évf., 2015/3
- CHAN, Kam Wing: The Chinese Hukou System at 50, *Eurasian Geography and Economics*, 50. évf., 2009/2
- CHEUK, Ka-Kin: Indians in the Chinese Textile City: Middleman Traders in Upgrading Economy, *Emerging Scholars Symposium, Indian China Institute, The New School for Social Research*, 2012/2
- China Consular Affairs: Regulations of the People's Republic of China on Administration of the Entry and Exit of Foreigners, [online], 2014. 01. 21. Forrás: Cs.mfa.gov.cn [2018. 03. 23.]
- CHODOROW, Gary: FAQ: China's New Visa Law, [online], 2016. Forrás: Lawandborder.com [2018. 03. 23.]
- CHU, Cindy: Human Trafficking and Smuggling in China, *Journal of Contemporary China*, 20. évf., 2011/68
- Country Comparison, GDP (Purchasing Power Parity), [online]. Forrás: Cia.gov [2018. 03. 23.]
- CUI, Xiaofan et. al.: What Could Tourism Do to a Small Fishing Village: A Case Study of the City of Weihai, China, *Turismo: Estudos e Práticas*, 4. évf., 2015/Especial
- DAVIS, Kathleen: Brides, Bruises and the Border: The Trafficking of North Korean Women into China, *SAIS Review*, 26. évf., 2006/1
- Embassy of the People's Republic of China in the United States of America: About Chinese Visa, [online]. Forrás: China-embassy.org [2018. 03. 23.]
- FAN, C. Cindy: *China on the Move. Migration, the state, and the household*, Routledge, London, 2008
- FITZGERALD, Charles Patrick: *The Southern Expansion of the Chinese People: "Southern Fields and Southern Ocean"*, Barrie & Jenkins, London, 1972
- FLANNERY, Russel: Number Of Foreign Residents In Shanghai Declined In 1st Quarter, [online], 2015. 05. 03. Forrás: Forbes.com [2018. 03. 23.]
- GONZALEZ-VICENTE, Ruben: The limits to China's non-interference foreign policy: pro-state interventionism and the rescaling of economic governance, *Australian Journal of International Affairs*, 69. évf., 2015/2
- GOU, Yugoi: *Asia's Educational Edge: Current Achievements in Japan, Korea, Taiwan, China, and India*, Lexington Books, Lanham, 2005
- GOU, Yugoi: The Chinese intellectual diasporas: how can the Chinese intellectual diasporas bridge their host and home countries as well as help their home country integrate into the international community. In: BARRÉ, Rémi et. al. (eds.): *Diasporas scientifiques = Scientific diasporas*, IRD, Paris, 2003
- HARREL, Stevan: Introduction: Civilizing Projects and the Reaction to Them. In: HARRELL, Stevan (ed.): *Cultural Encounters on China's Ethnic Frontiers*, University of Washington Press, Seattle, 1994
- HAUGEN, Heidi Østbø: Chinese exports to Africa: competition, complementarity and cooperation between micro-level actors, *Forum for Development Studies*, 38. évf., 2011/2
- HAUGEN, Heidi Østbø: Destination China: The Country Adjusts to its New Migration Reality, *Migration Information Source*, March 4, 2015

- HAUGEN, Heidi Østbø: Nigerians in China: a second state of immobility, *International Migration*, 50. évf., 2012/2
- JIANG, Zhuqing: China issues 'Green Card' to foreigners, [online], 2004. 08. 21. Forrás: Chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.]
- KIM, Hyejin: *International Ethnic Networks and Intra-Ethnic Conflict. Koreans in China*, Palgrave Macmillan, New York, 2010
- LAN, Shanshan: State regulation of undocumented African migrants in China: a multi-scalar analysis, *Journal of Asian and African Studies*, 50. évf., 2015/3
- LANTEIGNE, Marc: *Chinese Foreign Policy. An Introduction*, Routledge, London, 2009
- LEE, Min-Dong Paul: Contested Narratives: Reclaiming National Identity through Historical Reappropriation among Korean Minorities in China, *Stanford Journal of East Asian Affairs*, 5. évf., 2005/1
- LEFKOWITZ, Melissa: Strike Hard Against Immigration: China's New Exit-Entry Law, *China Brief*, 13. évf., 2013/23
- LI, Jun: World-class higher education and the emerging Chinese model of the university, *Prospects*, 42. évf., 2012/3
- LIN, Ji-Ping: Tradition and Progress: Taiwan's Evolving Migration Reality, *Migration Information Source*, January 24, 2012
- LIU, Guofu – DU, Zejun: The People's Republic of China Policy and Institutional Frameworks, National Report, *INTERACT Research Report*, 2014/19. European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies
- MANCALL, Mark: Russia and China: The Structure of Contact. In: VUCINICH, Wayne S. (ed.): *Russia and Asia. Essays on the Influence of Russia on the Asian Peoples*, Hoover Institution Press, Stanford, 1978
- MATHEWS, Gordon – YANG, Yang: How Africans pursue low-end globalization in Hong Kong and mainland China, *Journal of Current Chinese Affairs*, 41. évf., 2012/2
- MEISNER, Maurice: *Mao's China and After. A History of the People's Republic*, The Free Press, New York, 1999
- MICHAUD, Jean: Handling Mountain Minorities in China, Burma, Cambodia, Vietnam, and Laos: From History to Current Concerns, *Asian Ethnicity*, 10. évf., 2009/1
- Ministry of Labor, Ministry of Public Security, Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation of the People's Republic of China: *Rules for the Administration of Employment of Foreigners in China*, 22 January, 1996
- MÜLLER, Angelo – WEHRHAHN, Rainer: Transnational business networks of African intermediaries in China: practices of networking and the role of experiential knowledge, *Die Erde*, 144. évf., 2013/1
- New law targets foreigners' illegal presence, [online], 2012. 06. 30. Forrás: Chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.]
- PAIK, Wooyeal – HAM, Myungsik: From Autonomous Areas to Non-Autonomous Areas: The Politics of Korean Minority Migration in Contemporary China, *Modern China*, 38. évf., 2012/1
- Passport Law of the People's Republic of China*, Order of the President of the People's Republic of China No. 50
- PIEKE, Frank N.: Immigrant China, *Modern China*, 38. évf., 2013/1
- PINGHUI, Zhuang: Guangzhou clarifies size of African community amid fears over Ebola virus, [online], 2015. 11. 01. Forrás: Scmp.com [2018. 03. 23.]
- POSTON, Dudley L. – CHANG, Chiung-Fang – DAN, Hong: Fertility Differences between the Majority and Minority Nationality Groups in China, *Population Research and Policy Review*, 25. évf., 2006/1
- RANG, Yui: Indigenizing the Western concept of university: the Chinese experience, *Asia Pacific Education Review*, 14. évf., 2013/1
- SHEN, Zhihua – XIA, Yafeng: Chinese-North Korean Relations and Chinese Policy toward Korean Cross-Border Migration, 1950–1962, *Journal of Cold War Studies*, 16. évf., 2014/4
- SONG, Jiyong: "Smuggled Refugees": The Social Construction of North Korean Migration, *International Migration*, 51. évf., 2013/4
- SONG, Jiyong: Twenty Years' Evolution of North Korean Migration, 1994–2014: A Human Security Perspective, *Asia & the Pacific Policy Studies*, 2. évf., 2015/2
- State Council: Regulations on Examination and Approval of Permanent Residence of Aliens in China, [online]. Forrás: Hubei.chinadaily.com.cn [2018. 03. 23.]

- State Council: The People's Republic of China: Exit and Entry Administration Law of the People's Republic of China, [online]. Forrás: English.gov.cn [2018. 03. 23.]
- The National People's Congress of the People's Republic of China: *Constitution of the People's Republic of China*, (Full text after amendment on March 14, 2004) Chapter II. The Fundamental Rights and Duties of Citizens
- To, James Jiann Hua: *Qiaowu: Extra-Territorial Policies for the Overseas Chinese*, Brill, Leiden, 2014
- UNHCR, The UN Refugee Agency: *The People's Republic of China. Fact Sheet*, December 2015
- UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees: *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol*.
- United Nations Population Division: *Trends in Total Migrant Stock: 2017 Revision*
- WU, Fulong – WEBBER, Klair: The rise of 'foreign gated communities' in Beijing: between economic globalization and local institutions, *Cities*, 21. évf., 2004/3
- ZHOU, Tian: State Council Releases Hukou Reform Proposal, [online], 2014. 05. 12. Forrás: Archive.is [2018. 03. 23.]